

تمثیل، خیال و تأویل

تألیف:

دکتر داود اسپرهم

عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

- سرشناسه: اسپرهم، داود، ۱۳۴۲ -
Burgess, Alexis
- در، نام پدید آور: تمثیل، خیال و تأویل / تالیف داود اسپرهم؛ زیر نظر معاونت پژوهشی
موضوع: مختصات نشر: دانشگاه علامه طباطبائی: ۱۳۹۷.
- مختصات نشر: ۲۶۸ ص. وزیری.
- ف: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی: ۴۹۲.
- شماره: ۳۳۹-۳۳۹-۲۱۷-۹۶۴-۹۷۸؛ ۲۰۰۰ تومان
- وضعیت فهرست نویسی: فیبا
- یادداشت: ۱- حاضر توسط آرایان در سال ۱۳۹۵ فیبا دریافت کرده است.
- یادداشت: نما.
- موضوع: مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۳ ق. -- عرفان
- موضوع: Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn Mohammad, 1207 - 1273-- Mysticism
- موضوع: ابن عربی، محمد بن ابی، ۵۶۰-۶۳۸ ق. -- دیدگاه درباره عرفان
- موضوع: Ibn al-'Arabi-- Views on mysticism
- موضوع: مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۳ ق. مثنوی -- عرفان
- موضوع: Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn Mohammad, 1207 - 1273 . Masnavi-- Mysticism
- موضوع: تمثیلات عرفانی
- موضوع: Sufi parables
- موضوع: تخیل
- موضوع: Imagination
- موضوع: تأویل
- موضوع: Hermeneutics-- Religious aspects -- Islam
- شناسه افزوده: دانشگاه علامه طباطبائی. معاونت پژوهشی
- رده بندی کنگره: PIR ۵۳۰۷/ع ۵ الف ۴ ۱۳۹۷
- رده بندی دیوئی: ۳۱/۱۸ فا
- شماره کتابشناسی ملی: ۵۲۹۰۴۹۸

مشی، خیال و تأویل

تألیف:

دکتر داود سپهر

زیر نظر معاونت پژوهشی دانشگاه

شابک: ۶-۳۳۹-۲۱۷-۶۴-۱

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی

ویراستار: فریبا محمودی سر ویراستار: دکتر فرزینا فرمانی انوشه

طراح جلد: سمیرا حاجی‌گلدی نمایه‌ساز: سید زهرا طباطبائی

صفحه آرا: فریده دیوباد ناظر فنی: رضا دیوی

مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی؛ تهران، بزرگراه شهید همت،
دهکده المپیک، میدان ورزش

تلفن مرکز انتشارات: ۴۴۷۳۷۵۶۰ صندوق پستی: ۱۵۸۱۵/۳۴۸۷

چاپ اول ۱۳۹۷ شمارگان: ۲۰۰ قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱	بخش اول: عالم تمثیل
۳	فصل اول معرفت‌شناسی تمثیل
۳	تمثیل و جایگاه آن در انواع سخن
۴	نگاهی به تمثیل در لغت و اصطلاح
۵	۱. قیاس
۶	۲. استقراء
۶	۳. تمثیل
۷	نگاهی به تمثیل در بین فیلسوفان مسلمان
۱۰	نگاهی دیگر به تمثیل و رابطه آن با استعاره و تشبیه
۱۰	۱. تشبیه تمثیلی
۱۰	۲. استعاره تمثیلی
۱۱	۳. تمثیل داستانی
۱۳	حکایت و تمثیل از نظر مولانا
۱۵	تمثیلات مولانا برای بیان سرکشی صورت از معنا
۱۶	۱. نور واحد و چراغها
۱۷	۲. قصه‌ها و حقایق آنها

۱۹	۳. جسم و روح
۱۹	۴. لفظ و معنا
۲۲	۵. کوزه و آب
۲۳	۶. لیلی و مدعیان
۲۴	۷. اشتراک لفظی و عالم متشابهات
۲۵	۸. سحر و معجزه/ آب شیرین و آب تلخ
۲۶	۹. خطای حواس
۲۸	۱۰. صور عبارت
۲۹	۱۱. اتفاق آدمی
۳۱	۱۲. ناسایه - لاریت
۳۲	۱۳. اختلاط نال
۳۴	اهمیت صورت در آینده اوراق

فصل دوم داستان تمثیلی در مثنوی

۴۲	چند نکته مهم در باب داستان پادشاه و کنیزک
۴۲	۱- رمزی و کنایی بودن داستان پادشاه و کنیزک
۴۵	۲- منشأ و پیشینه داستان پادشاه و کنیزک
۴۷	۳- ارتباط این داستان با حکایات پس از آن
۵۰	۴- این داستان در جزئیات اشکال دارد
۵۱	داستان پادشاه و کنیزک و تفاسیر مثنوی
۵۳	۱- تفسیر حسین خوارزمی
۵۴	۲- تفسیر خواجه یعقوب چرخي حصارى
۵۴	۳- تفسیر حکیم ملا هادی سزواری
۵۵	۴- تفسیر اسماعیل آنقروی
۵۵	۵- تفسیر بدیع الزمان فروزانفر
۵۵	۶- تفسیر رینولد الین نیکلسون
۵۶	۷- تفسیر عبدالحسین زرینکوب

۵۷	الف) تأویل عام
۵۸	ب) تأویل خاص
۵۹	۸- تفسیر مهدی تدین
۶۰	جمع بندی کلی از نمادهای چهار گانه در شروح مثنوی
۶۰	۱- پادشاه
۶۰	۲- حکیم الاهی
۶۱	۳- کنز ک
۶۱	۴- زمره مرقندی
۶۲	دیگر نهادهای داستان در شروح مثنوی
۶۲	نقد و تحلیل تأریلها و سیرهای شارحان
۶۳	۱- نقد تفسیر حرارزی
۶۴	اشکالاتی در باب تفسیر حواری
۶۵	۲- نقد شرح یعقوب چری
۶۵	اشکالاتی در باب تفسیر چری
۶۶	۳- نقد شروح سه گانه سبزواری
۶۶	چند اشکال بر تفسیر سبزواری
۶۷	۴- نقد شرح و تفسیر آنقروی
۶۷	چند اشکال در باب تفسیر آنقروی
۶۸	روح نزد حکما
۷۱	۵- نقد تفسیر نیکلسون
۷۲	اشکالاتی در باب سخن نیکلسون
۷۳	۶- نقد تفسیر زرینکوب
۷۴	اشکالات تفسیر و تأویلات زرینکوب
۷۸	۷- نقد تأویل تدین
۷۹	چند اشکال در باب شرح تدین
۸۱	تأویل نهایی داستان

- ۱- حکیم الاهی (روح) ۸۵
- ۲- پادشاه (عقل) ۸۸
- ۳- کنیزک (نفس) ۸۹
- ۴- زرگر (تن و حواس) ۹۰
- نگاهی اجمالی به داستان ۹۲
- ساختار چند داستان دیگر مثنوی و مطابقت آنها با داستان اول ۹۵
- ۱- داستان شیر و نخجیران (دفتر اول) ۹۵
- ۲- داستان طوطی و بازرگان (دفتر اول) ۹۷
- ۳- پیر چنگی (دفتر اول) ۹۸
- ۴- داستان سهری و روستایی (دفتر سوم) ۱۰۰
- ۶- قصه کال صاحب جهان (دفتر سوم) ۱۰۰
- ۷- داستان خرریدان پیل (دفتر سوم) ۱۰۲
- ۸- داستان سلیمان و باغیس (دفتر چهارم) ۱۰۵
- نکته پایانی ۱۰۶

بخش دوم: خیال ۱۰۹

- نگاهی به پیشینه خیال ۱۱۱
- خیال نزد فلاسفه و عرفای اسلامی ۱۱۶
- فارابی ۱۱۶
- ابن سینا ۱۱۸
- سهروردی ۱۱۸
- ملاصدرا ۱۱۹
- طبیعت و کارکرد خیال در افکار ابن عربی ۱۲۱
- خیال برزخی ۱۲۱
- ۱- خیال بسیط ۱۲۱
- ۲- خیال ابداعی ۱۲۲

۱۲۶	۳- خیال برزخی
۱۲۷	خیال، رؤیا و واقع
۱۲۹	رؤیا و واقع از دید ابن عربی
۱۳۲	خیال، جهان محسوس و تأویل
۱۳۲	خیال و نبوت
۱۳۳	خیال اندر خیال
۱۳۵	خیال و نور
۱۳۶	خیال؛ حاد و ط و حاد فاصل
۱۳۷	خیال برزخی و آفرینش
۱۴۱	برزخیت خیال
۱۴۵	انسان و خیال
۱۴۶	خیال و وحدت وجود
۱۴۷	ماهیت خیال
۱۴۹	خیال و تأویل
۱۵۰	عوالم سه گانه خیال
۱۵۱	خیال و اسم الاهی «النور»
۱۵۲	ارتباط معنوی اصطلاحات سه گانه با خیال
۱۵۲	الف- خیال در معنای برزخ
۱۵۲	ب- خیال در معنای عالم خیال
۱۵۲	۱- عالم خیال مطلق
۱۵۳	۲- عالم تمثّل
۱۵۳	۳- عالم خیال مقید
۱۵۳	پ- خیال در معنی حضرت خیال
۱۵۵	خیال و عقل
۱۵۶	حدود و مرزهای عقل
۱۵۸	خیال و کشف

۱۵۹	 رابطه حس، عقل و خیال
۱۶۴	 خیال و جمع اضداد
۱۶۶	 غیبت از حواس
۱۶۷	 کشف و شرع
۱۶۸	 خیال و ایمان
۱۶۹	 نکته پایانی در باب خیال

بخش نهم: تأویل ۱۷۳

۱۷۵	 تأویل
۱۸۰	 «ظالم» در قرآن
۱۸۱	 الف- ترجمه و تفسیر عامه
۱۸۱	 ۱. تفسیر کبیر صبری
۱۸۲	 ۲. تفسیر ابو الفتوح راز
۱۸۴	 ۳. تفسیر مجمع البیان
۱۸۶	 نتیجه گیری از تفاسیر عامه
۱۸۷	 ب- تفاسیر صوفیانه پیش از ابن عربی
۱۸۷	 ۱. کشف الاسرار وعده الابرار
۱۹۰	 ۲. تفسیر الحقایق
۱۹۰	 دسته اول
۱۹۳	 دسته دوم
۱۹۷	 ۳. لطایف الاشارات
۱۹۹	 پ- دیگر کتب عرفانی
۱۹۹	 ۱. انسان کامل
۲۰۰	 ۲. تمهیدات
۲۰۵	 ۱- ظالم
۲۰۵	 ۲- مقتصد

۲۰۶	 سابق
۲۰۷	 جمع‌بندی دیدگاه‌های و تفاسیر صوفیانه
۲۰۸	 ت. ابن عربی
۲۰۸	 خلاصه‌ای از قصه نوحی
۲۲۰	 سخن آخر

۲۲۱	 بخش چهارم: فرزند ازل
۲۲۴	 رساله نخست: رساله وحدتیه
۲۲۴	 ۱- نگاه به مؤلف رساله
۲۲۴	 الف) مولانا، دلال الدین محمد بلخی
۲۲۶	 ب) جلال الدین راز
۲۲۶	 ج) جلال الدین تبریزی
۲۲۶	 د) جلال الدین دوانی
۲۲۶	 ۲- موضوع و سبک رساله
۲۲۸	 متن و شرح رساله
۲۴۰	 رساله تشبیه
۲۴۱	 متن رساله
۲۴۲	 فهرست آیات قرآن

مقدمه ای برای چاپ سوم

خرسندم که کتاب تریل، نیاز و تأویل پس از نشر نخستین، مورد توجه و استقبال شایسته دانشجویان و علاقه مندان به مباحث عرفانی قرار گرفت. مطالعه کنندگان این اثر ضمن ستایش جانب نقدی و انتقادی مباحث بخش‌های گوناگون کتاب با نظر به اهمیت موضوع نکات ارزشمندی به منظور رفع نقایص و تکمیل بحث‌ها به صورت کتبی و حضوری به این بنده منتقل نمودند. برای پاسخ مناسب به پیشنهادهای سودمند و عالمانه عزیزان بر آن شدم که اصلاحی اساسی در متن کتاب و فصول و بخش‌های آن انجام دهم. از این رو مطالبی که به زعم بنده نیاز به تمهید و یا بیان نتایج نداشته و با همین دلیل خلاصه و موجز گویی شده بود در چاپ جدید به تفصیل بیان نمودم. در اصل مثلاً مقدمه ای کامل و گسترده مطرح شد و به نمونه‌ها و شواهد در حد مکفی افزوده شد. پیشینه بحث‌ها مد نظر قرار گرفت و تعدادی مباحث جدید به این بخش کتاب افزوده شد. در مواردی بناچار عناوین را تغییر دادم و مطالب مغفول مانده را به اصل مباحث الحاق کردم. تغییرات در بخش دوم یعنی عالم خیال نیز چشمگیر شد. اگرچه پیشینه‌ای مختصر در این باب نوشته شده بود اما در چاپ جدید حوزه مباحث بسی گسترده تر شد. توجه همزمان به میراث عرفان خراسانی در این بازنگری امری اجتناب ناپذیر بود؛ از این رو تا جایی که شرایط بحث اجازه می داد این مقابله و سنجش در حد کفایت انجام یافت.

می‌توان گفت چاپ حاضر شکل کامل شده نوشته پیشین است. اما با این حال از تمام خوانندگان سخن‌سنج و دانشمند خواهان تدقیق در مباحث کتاب و بیان کاستی‌ها و ناراستی‌های آن هستم. از همکاران دلسوز و خبره انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی به‌ویژه رییس محترم آن آقای دکتر زند مقدم که تلاش کردند تا چاپ سوم منقح‌تر و مطلوب‌تر به زیور طبع آراسته گردد بسیار سپاسگزارم و مزید توفیقاتشان را از خداوند بزرگ خواستارم.

داود اسپرهم

۹۶/۱۲/۱

www.ketab.ir